

7/

Dantova Božská komedie

7/ Dantova Božská komedie. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

P/

Dante Alighieri: Božská komedie

(napsáno na počátku 14. století)

[Narodil se ve Florencii patrně roku 1265 do probíhajícího soupeření ghibellinů a guelfů. Jeho otec a matka pocházeli z protichůdných táborů, avšak neměli politické ambice. Otec vykonával nijak vznešené povolání směnárníka. Roku 1285 si na základě předchozí smlouvy Dante bere Gemmu, z významné florentské rodiny černých guelfů a má s ní tři (možná čtyři) děti. Účastní se politického života Florencie, několikrát je vybrán jako zástupce svého obvodu. Jako člen Rady sta zástupců se podílí na přijetí usnesení, které vykáže z Florencie nejagilnější vůdce nepřátelených stran, za což je všemi nenáviděn. Roku 1301 přijíždí do Florencie papežův spojenec Karel z Valois a Dante se stává členem městského poselstva k papeži. Karel však mezitím podpoří stranu černých guelfů a ti se vypořádávají se svými protivníky. Mezi nimi je i Dante, jehož v nepřítomnosti odsoudí k smrti na hranici. Dante se do Florencie již nikdy nevrátí a po účasti na neúspěšných vojenských výpravách proti Florencii se uchyluje definitivně do exilu. Nejprve přebývá u markýzů Malaspinových v Lunigianě a posléze v Romagni. Umírá roku 1321 v Ravenně. Je autorem několika latinských významných děl a zároveň píše i ve právě se formující italštině. Vedle svého grandiozního literárního památníku středověku, Božské komedie, je i autorem odborných traktátů (Convivio, De Monarchia, De vulgari eloquentia) a také lyrické poezie v nově se rodícím „sladkém stylu“ (dolce stil novo). Jeho milostný deník Vita nuova, autobiograficky popisující zrod a duchovní vývoj lásky k Beatrici se stane předobrazem Petrarkova Canzoniere a lyrického milostného autobiografismu dalších století.]

Převzato z: Dante Alighieri, *Božská komedie. Peklo*, Praha, J. Otto, 1897. Přeložil Jaroslav Vrchlický.

Formální charakteristika:

Rozsáhlá výpravná skladba v jedenáctislabičných verších rozdělených do tercín s řetězeným rýmem ve schématu aba bcb cdc atd.

Peklo. Zpěv V.

(...)

A zde již nářků začla řada dlouhá;

7/ Dantova Božská komedie. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.

Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

já přišel k místu, kde mi v ucho znělo,
co v mnohé pláče spjaly bol a touha.

V té hloubi všecko světlo oněmělo;
jak větry sporné v boji s oceanem
při děsné bouři odtamtud to hřmělo.

Ten pekla vichr ve svém letu šťvaném
se nestaví, svým proudem duše chvátí,
a strká je v svém víru rozpoutaném.

A nad propasti sráz když pak je sklátí,
tu začne nářek, pláč a bědování,
i Bohu začnou rouhat se i láti.

Tu slyšel jsem, že tomu ku pokání,
již tělem hřešili, jsou odsouzeni,
jichž rozum v slepých pudů jho se sklání.

Jak špačků valné šiky v podjeseni
na čilých křídlech táhnou, v smutném dolu,
tak duchové zlí krouží u víření

Ted' sem, ted' tam, ted' nahoru, ted' dolů,
ni posily, ni naděje svit malý
bud' odpočinku, bud' menšího bolu.

Jak zpěvní jeřábové táhnou v dáli,
ve bolném nářku vzduchem dlouhým pruhem,
tak stíny zřel jsem, kterak přilétaly

A blížily se v boji s vichry tuhém.
Dím proto: „Mistře, kdo jsou, dej mi zprávu,
jež černý vzduch bičuje pekla luhem?“

A na to on: „Ta první z toho davu,
o níž chceš zvědět, mnohým rodům vládla,

nad mnohé země svou roznesla slávu.

Leč do zločinů chlípnosti tak padla,
že, by zakryla těžkou svoji vinu,
bez trestu chlípnost do zákonů kladla.

Tot' Semiramis jak se čte, po Ninu
jež trůn, jsouc jeho žena, nastoupila
v zemích, kde Sultán teď má domovinu.

Ta druhá, ta se z lásky usmrtila,
slib zrušivši popelu Sicheovu,
ta třetí chlipná Kleopatra byla.

Pak Helena, již rodu Priamovu
tak mnoho bědy vzešlo, Achill za ní,
jenž s láskou válčil až ku svému rovu.

Pak Paris, Tristan; tisíc jiných v lkání
mně ukazoval a jmenoval jmény,
jichž život záhy zhasnul v lásky plání.

Jak jmenoval můj mistr osvícený
vše rytíře a paní dávných zemí,
div soucitem jsem nebyl přemožený.

I počal jsem: „Ó pěvče, jak rád s těmi
bych promluvil, již přitulení k sobě
jak lehčím větrem táhnou mezi všemi!“

A ke mně on: „Až k oné vyčkej době,
kdy láskou nesení k nám přijdou blíže,
tou láskou pros je, přijdou jistě k tobě.“

A větru vání jak je sneslo níže,
hlas pozvedl jsem: „Ó vy duše štvané,
ó spějte k nám, když lze vám bez obtíže!“

Jak touhou hnané holubičky bílé,
k sladkému hnízdu pevným křídlem spějí
a letí vzduchem: v nich tak vůle vzplane,

Od tlumu Didony již odcházejí,
a letí k nám, zlým vzduchem jsouce hnány.
Tak mocně hlasy mojí touhy znějí.

„O vlídný tvore ty a požehnaný,
jenž navštívil's nás tmavým vzduchem poutí,
již skropili jsme svět krví své rány,

By svitů král chtěl milostiv nám slouti,
za mír tvé duše chtěli bychom lkáti,
když s bídou naší soucit moh' tě hnouti!

Co mluvit chceš, co slyšet, má se státi:
my mluvíme i slyšíme, jak chcete,
ted' vhodný čas, neb vítr přestal váti.

Ten kraj, kde zrozena jsem, naleznete
u moře tam, kde s družinou se vlívá,
by spočinul, proud, který Padem zvete.

Tu láska, jež ctné srdce rychle zrývá,
v něm zaplála pro velkou krásu moji
tak zničenou, že k pláči mně to bývá,

Ta láska, jež se láskou zas jen skojí,
mne rovněž k němu divnou touhou jala,
že ještě zde, jak zříš, nás k sobě pojí.

Ta láska nás v objetí smrti slala;
jenž zabil nás, jej čeká Kaina země.“
Tou řečí osud svůj nám zvěstovala.

Těch bědných duší pláč uslyšev téměř
já naklonil a svoje sklopil zraky,
až: „O čem dumáš?“ básník pravil ke mně.

Tu jemu v odvěť děl jsem: „Běda, jaký
svět sladkých snů a myšlének a chvění
je svedl v žalný, bolestný krok taky?“

K nim obrátiv se děl jsem v roztoužení:
„O Francesco! tvé muky a tvé lkání
mne k slzám hnuly v smutném zamyšlení.

Však rci mi, v čase sladkých snů a plání
jak dopřála vám tenkrát láska, spolu
že poznali jste temná svoje přání?“

A na to ona: „Není větších bolů,
než v čase bídy myslit na své štěstí:
to ví tvůj mistr, jenž tě sved' sem dolů.

Leč tak-li tvoje touha mocná jesti,
vznik lásky naší znát, jak ten, jenž kvílí
a spolu mluví, podám tobě zvěsti.

My ku zábavě čtli jsme v jedné chvíli
o Lancelotu, jak jím láska chvěla,
bez podezření, my jsme sami byli.

Nám při čtení tvář bledla se a rděla,
my pohlíželi na se, plamen v oku,
leč jedno místo přemohlo nás zcela.

Když čtli jsme, jak v sladké řeči toku
smích touhy zlíbal svojí kouzelnice:
on, od mého jenž neustoupí boku,

Mi zlíbal, celý chvěl se, rty a líce.

Spis Galeotto byl i kdo jej skládal,
a onoho dne již jsme nečtli více.“

- Co jeden duch tak báji svoji spřádá,
zas druhý plakal, až se žalem chvělo
mé srdce, jak by smrti stín v ně padal:

I padl jsem, jak mrtvé padá tělo.

Peklo. Zpěv XXVI.

(...)

Já: „Mistře, co tvé řeči znám a rady,
jsem jistější, já rovněž smýšlel v bolu,
že tomu tak, a chtěl se ptáti, tady,

Kdo v tomto ohni jde, jenž na vrcholu
jest rozštípen, jak z hranice by šlehnul,
kde Eteokles s bratrem spálen spolu.“

On: „V cestu nám to Odysseus vběhnul,
s ním Diomed, jdou oba v ohně kroji,
jak druhdy hněv, trest nyní na ně lehnul.

Těž s koněm lest má pokutu zde svoji,
jež otevřela bránu, odkud sláva
a símě ctné všech Římanů se rojí.

V tom ohni též se podvod oplakává,
jímž Deidamie pláče pro Achilla,
za Palladium trest se odehrává.“

„V tom žáru, mistře, jestli k řeči zbyla
jim schopnost, prosím o to úpěnlivě,
by prosba má jak proseb tisíc byla,

Bys neodřek' mi, abych trpělivě
se dočkal, blíž až přijde plamen s rohem,
an zříš, že k němu ukláním se chtivě.“

On: „Tvoje prosba chvály hodna v mnohém
i přijímám ji, ale snaž se přeci,
bys jazyk zadržel, svým spoř' ted' slohem.

Nech mluvití mne, jenž rozumím věci
a vím, co chceš, snad neměli by péči
o to, co mluvíš, nebo byli Řeci.“

Když přiblížil se, plamen zdál se větší,
a vůdci s místem čas se vhodny zdály,
já slyšel, touto k nim jak mluvil řečí:

„O vy, jež oba jeden plamen halí.
zda zásluhu jsem o vás získal v žití,
zda čin můj pro vás velký byl neb malý,

Když jal jsem se svou velkou básně sníti:
at' jeden z vás mé dávné přání ztiší,
kam ztratil se, když musil na smrt jíti!“

Sterého plamene tu začal vyšší
se chvítí roh a hučet divné báje,
jak oheň, na nějž větru tahy dýší.

Tu žhavý hrot sem tam se uhýbaje,
jak živý jazyk by se pohyboval,
hlas vyrážel, i stál jsem naslouchaje:

„Když rozloučiv se od Circe jsem ploval,
jež přes rok u Gaety mne pozdržela,
než Aeneas tak zem tu pojmenoval,

Ni radost ze syna, ni k otci vřelá
má úcta, ani lásky povinnosti,
jež Penelopu oblažiti měla,

Žár ve mně nezmohly, bych zkušenosti
si dobyl o světě a poznal cele,
kde jaké lidské zločiny a ctnosti.

Na širé moře pustil jsem se směle
na jedné lodi, se mnou družstvo malé,
jež se mnou šlo mně oddáno jsouc vřele.

Až k Marokku a Sardinii dále,
i Hispanie zřel jsem břehy dvoje
i ostrovy, jež moře smáčí stále.

Já stár byl již a sešlé družstvo moje,
když k tomu úzkému jsme jícnu spěli,
kde vztyčil Herkul strážné sloupy svoje,

By dál se neodvážil člověk smělý;
nám Sevilla již zbyla po pravici,
po levé Ceutu za sebou jsme měli.

Ó bratři, děl jsem, kteří sta tisíci
jste prošli svízeli, jimž západ kývá,
ó, nezhrdejte myslí vzdorující

Tím svatvečerem smyslů, jenž vám zbývá,
ať poznáte tu bez lidí část světa,
jež tam, kde slunce zapadá, se skrývá.

Čí símě jste, kéž vždy vám v paměť slétá,
že jak zvěř žítí cílem vaším není,
leč hledat ctnost a poznání čím zkvétá!

Mé soudruhy to krátké oslovení

tak rozjařilo v další pochod smělý,
že těžké bylo mně jich zadržení.

Lod' obrátivše k západu jsme jeli,
řad vesel v letu se jak křídly míhal,
vždy levé strany jsme se přidrželi.

Na druhém pólu všecky hvězdy stíhal
zrak v noci, pól náš v také hloubi tanul,
že sotva z vodstva povrchu se zdvíhal.

Tam pětkrát měsíce svit spodní vzplanul
a pětkrát zhas', co svorně nastoupili
jsme velkou tuto cestu. V dálce stanul

Vrch před námi a že jej mlhy kryly,
byl hnědý, výškou svou se v nebi tratil,
že taký oči moje nespatriily.

Však ples náš krátký brzy v pláč se zvrátil,
neb s nových břehů děsný vír tu skočil
a naší lodi přídu valem schvátil.

Jí třikrát se vším vodstvem v kruhu točil,
pak zvedl zadek, přídu v hloubi noře,
jak jinému se zlíbilo, ji smočil.

Až nad námi pak zavřelo se moře.“

O/

Dante Alighieri: Divina Commedia

(napsáno na počátku 14. století)

Převzato z: Dante Alighieri, *La Commedia secondo l'antica vulgata*, vydal Giorgio Petrocchi, Florencie, Le Lettere, 1994. Překlad Jaroslav Vrchlický v Dante Alighieri, *Božská komedie. Peklo*, Praha, J. Otto, 1897.

Inferno, canto I

Nel mezzo del cammin di nostra vita
mi ritrovai per una selva oscura,
ché la diritta via era smarrita.

Ahi quanto a dir qual era è cosa dura
esta selva selvaggia e aspra e forte
che nel pensier rinova la paura!

Tant'è amara che poco è più morte;
ma per trattar del ben ch'í' vi trovai,
dirò de l'altre cose ch'í' v' ho scorte.

Io non so ben ridir com'í' v'intrai,
tant'era pien di sonno a quel punto
che la verace via abbandonai.

(...)

E qual è quei che volentieri acquista,
e giugne 'l tempo che perder lo face,
che 'n tutti suoi pensier piange e s'attrista;

tal mi fece la bestia senza pace,
che, venendomi 'ncontro, a poco a poco
mi ripigneva là dove 'l sol tace.

Peklo, zpěv I. (úvod celé skladby)

*V půl naší zemské pouti když se vkročí,
já octnul jsem se v tmavém, pustém lese,
neb cesta pravá zmizela mi s očí.*

*Ten popsati les, ruka má se třese:
tak divoký byl, drsný, v stálém šeru,
že vzpomínka naň nový strach mi nese!*

*Tak hořký, smrt že málem trpčí věru,
leč, chci-li dobro líčit z jeho středu,
co sbled' jsem v jiném, vypovím, též směru.*

*Jak tam jsem přišel, říci nedovedu,
tak plný spánku byl jsem v oné chvíli,
když minul jsem se pravé cesty sledu.*

(...)

*Jak ten, jenž lakotivě hospodaří,
když přijde doba, v které prodělává,
se rmoutí v myšlénkách, čas vzdechů maří:*

*Mne zlekala neklidná šelma dravá,
vstříc jdouc mi, zvolna hnala skoky všemi
mne nazpět zas, kde slunce umlkává.*

Mentre ch'ï' rovinava in basso loco,
dinanzi a li occhi mi si fu offerto
chi per lungo silenzio parea fioco.

Quando vidi costui nel gran deserto,
„Miserere di me“, gridai a lui,
„qual che tu sii, od ombra od omo certo!“.

Rispuosemi: „Non omo, omo già fui,
e li parenti miei furon lombardi,
mantoani per patria ambedui.

Nacqui sub Iulio, ancor che fosse tardi,
e vissi a Roma sotto 'l buono Augusto
nel tempo de li dèi falsi e bugiardi.

Poeta fui, e cantai di quel giusto
figliuol d'Anchise che venne di Troia,
poi che 'l superbo Ilión fu combusto.

Ma tu perché ritorni a tanta noia?
perché non sali il dilettoso monte
ch'è principio e cagion di tutta gioia?“.

„Or se' tu quel Virgilio e quella fonte
che spandi di parlar sì largo fiume?“,
rispuos'io lui con vergognosa fronte.

„O de li altri poeti onore e lume,
vagliami 'l lungo studio e 'l grande amore
che m' ha fatto cercar lo tuo volume.

Tu se' lo mio maestro e 'l mio autore,
tu se' solo colui da cu' io tolsi
lo bello stilo che m' ha fatto onore.

Vedi la bestia per cu' io mi volsi;
aiutami da lei, famoso saggio,
ch'ella mi fa tremar le vene e i polsi“.

„A te convien tenere altro viaggio“,
rispuose, poi che lagrimar mi vide,

*A svahem půdy jak jsem padal k zemi,
mým očím kdosi objevil se v houští,
jenž zdál se chraptit tím, že dlouho němý.*

*Jak jej v té velké uviděl jsem poušti:
„Bud' stín, bud' člověk smiluj se v té strasti,
ať pomoc tvá mne v bídě neopouští!“*

*On děl: „Kdys člověk, teď jsem jeho částí,
z Lombardska moji rodičové byli,
a Mantua jich obou byla vlastí.*

*Sub Julio jsa zrozen, v pozdní chvíli
jsem žil, kdy v květu Augusta moc stála,
kdy klamní, lživí boží vévodili.*

*Byl básník jsem a zpěvu mého chvála
o synu Anchisově zněla, z Troje
jenž vytáhl, když hrdá ohněm vzplála.*

*Leč v taký trud nač vracíš kroky svoje?
Proč nevstoupíš na vrch té černé stráně,
zkead všeho plesu jdou a tekou zdroje?“*

*„Jak, tys ten Virgil, ručej, požehnaně
zkead proudnou řekou výmluvnost se lila?“
Dím v zbožné úctě v studu sklopiv skráně.*

*„Ó druhých pěvců světlo, zdocho milá,
kéž láska s pílí, která neustává
v tvé knihy čtení, by mně v prospěch byla!*

*Ty's mistr můj, můj vzor, má chloubka pravá,
jen tebou vznik' ten zdobný sloh, v němž pějí,
a kterým pouze moje zkvětla sláva.*

*Tu šelmu zříš, zpět nutí mne vztek její.
O sprost' mne jí, ty moudrý, ona vinou
jest, tepny mé a žíly že se chvějí.“ —*

*„Ty nyní cestou dát se musíš jinou,“
on, vida moje slzy, odpovídá,*

„se vuo' campar d'esto loco selvaggio;

ché questa bestia, per la qual tu gride,
non lascia altrui passar per la sua via,
ma tanto lo 'mpedisce che l'uccide;

e ha natura sì malvagia e ria,
che mai non empie la bramosa voglia,
e dopo 'l pasto ha più fame che pria.

Molti son li animali a cui s'ammoglia,
e più saranno ancora, infin che 'l veltro
verrà, che la farà morir con doglia.

Questi non ciberà terra né peltro,
ma sapienza, amore e virtute,
e sua nazion sarà tra feltro e feltro.

Di quella umile Italia fia salute
per cui morì la vergine Cammilla,
Eurialo e Turno e Niso di ferute.

Questi la caccerà per ogne villa,
fin che l'avrà rimessa ne lo 'nferno,
là onde 'nvidia prima dipartilla.

Ond'io per lo tuo me' penso e discerno
che tu mi segui, e io sarò tua guida,
e trarrotti di qui per loco eterno;

ove udirai le disperate strida,
vedrai li antichi spiriti dolenti,
ch'a la seconda morte ciascun grida;

e vederai color che son contenti
nel foco, perché speran di venire
quando che sia a le beate genti.

A le quai poi se tu vorrai salire,
anima fia a ciò più di me degna:
con lei ti lascerò nel mio partire;

„když opustit chceš poušt' tu nehostinnou;

Neb toto zvíře, jímž tvá vznikla bída,
zde nepropustí žádné duše živé,
tak brání, že jí smrtí cestu hlídá.

A povahy tak zvrhlé jest a divé,
že zkojit žravost se mu nepodaří,
vždy po zrádle má větší hlad než dřívě.

Je mnoho zvířat, s kterými se páří,
a víc jich bude, až chrt smělý vpadne
mu v zápětí, je poraní a zmaří.

Živ z peněz nebude ni země žádná,
leč láskou, ctností a moudrostí skvělý
zřím, kterak lidu mezi Feltry vládne.

Tu bídnou Italii vynes se smělý,
tu, pro kterou Kammilla, panna, mřela,
Eurial, Turnus, Nisus krváceli.

Z měst vypudí tu šelmu jeho střela,
až v pekla jícen zpět ji zase hodí,
z kad hnána první zívostí v svět spěla.

V tvou spásu rada má tě osvobodí;
pojď za mnou, sám chci průvodcem tvým býti,
jenž věčným tebe místem doprovodí.

Tam uslyšíš skřek zoufalosti zníti,
tam uzíš v mukách duchy z dávných časů
po druhé smrti volati a vítí:

Pak uzíš ty, již v ohni bez zápasu
dlí stále, doufající, spokojení,
že, buď kdy buď, v blažených vejdou spásu:

Však chceš-li tam jít, mně kam vchodu není,
tam duše hodnější mne ruku dá ti,
jí odevzdám tě při svém rozloučení;

ché quello imperador che là sù regna,
perch'ì' fu' ribellante a la sua legge,
non vuol che 'n sua città per me si vegna.

In tutte parti impera e quivi regge;
quivi è la sua città e l'alto seggio:
oh felice colui cu' ivi elegge!“

E io a lui: „Poeta, io ti richeggio
per quello Dio che tu non conoscesti,
acciò ch'io fugga questo male e peggio,

che tu mi meni là dov'or dicesti,
sì ch'io veggia la porta di san Pietro
e color cui tu fai cotanto mesti“.

Allor si mosse, e io li tenni dietro.

*Neb císař ten, jejž poslouchají svatí,
mnou nepropustí v tyn svůj duše žádně,
neb k jeho řadím nechtěl jsem se znáti.*

*Tam králuje, ač v celém světě vládne,
tam jeho město i velký trůn stojí,
ó blah, na koho volba jeho padne!“ —*

*Dím: „Básníku, tím Bohem, v touze svojí,
jejž nepoznal jsi, prosím usedavě,
bych tomu zlu i větších ušel rojí.*

*Tam ved' mne, o čem hovořil jsi právě,
ať bránu Petra uzřím, i ty, lkáním
již hynou, které líčil jsi tak tmavě.“ —*

Tu on se napřed hnul, já kráčel za ním.

B/

DANTE ALIGHIERI, *Božská komedie* [rukopis na pergamenu, označován jako č. 2 či jako Phillipps 9589]. Biblioteca del Centro Dantesco dei Frati Minori Conventuali di Ravenna [citováno 20. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://amshistorica.unibo.it/170>>.

DANTE ALIGHIERI, *Digital Dante* [digitální edice *Komedie* v originále a s anglickým překladem doprovázená rozsáhlým komentářem Teodolindy Barolini, intertextovou konkordancí *Komedie* a Ovidia, obsahuje i texty dalších Dantových děl, obrazový a jiný materiál]. New York, NY, Columbia University Libraries, 2014-2020 (sic) [citováno 14. 3. 2018]. Dostupné z: <<https://digitaldante.columbia.edu/dante>>.

The Dartmouth Dante Project [digitální edice *Komedie* a 75 korpusů jejích komentářů]. Koordinátor Robert Hollander, Dartmouth College, Princeton University, 2008 [citováno 11. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://dante.dartmouth.edu>>.